



Ministerstwo Edukacji Narodowej

Departament Kształcenia Ogólnego

DKOTC-WNPP.053.2.2024.MT

Warszawa, 13 września 2024 r.



Szanowna Pani,

odpowiadając na petycję złożoną 19 czerwca br. z żądaniem podjęcia inicjatywy prawodawczej w interesie publicznym w celu ogólnodostępnego i rozwojowego czytelnictwa w odniesieniu do postulatów:

- 1) by każdy materiał edukacyjno-naukowy (słowniki, podręczniki, encyklopedie itd.) był dostępny również cyfrowo przez e-book i skany książek do pobrania za darmo;
- 2) by wszystkie książki dostępne w bibliotekach, czytelniach, wypożyczalniach, archiwach, antykwariatach były dostępne również cyfrowo przez e-book i skany książek do pobrania za darmo,

przedstawiam poniższą informację.

Zgodnie z art. 22an ust. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty*¹ minister właściwy do spraw oświaty i wychowania dopuszcza do użytku szkolnego podręczniki po uzyskaniu pozytywnych opinii rzeczoznawców wyznaczonych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania z listy rzeczoznawców prowadzonej przez tego ministra.

Minister Edukacji określa warunki, jakie muszą spełniać podręczniki dopuszczone do użytku szkolnego.

Podręcznik dopuszcza się do użytku szkolnego na wniosek podmiotu posiadającego autorskie prawa majątkowe do podręcznika lub inne prawa do korzystania z utworu będącego podręcznikiem.

Kwestię sposobu wydania podręcznika (papierowo lub cyfrowo) reguluje przepis art. 22ao ust. 3 pkt 6a ustawy o systemie oświaty, który stanowi, że podręczniki dopuszczone do użytku szkolnego muszą posiadać cyfrowe odzwierciedlenie zamieszczone na informatycznym nośniku danych lub w Internecie. Rozwiązanie to pozwala na dostęp do podręcznika w dwóch wersjach (papierowej i cyfrowej).

Wszelkie inne środki dydaktyczne (materiały edukacyjne i ćwiczeniowe) nie są dopuszczane do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, a zatem

¹ Dz. U. z 2024, poz. 750 z późn, zm.

o sposobie ich opracowania/wydania decydują niezależne podmioty gospodarcze, tj. ich wydawcy.

Przytoczony powyżej wymóg posiadania przez podręcznik jego cyfrowego odzwierciedlenia odnosi się do podręczników w postaci papierowej, co do których wnioski o ich dopuszczenie do użytku szkolnego zostały złożone po 31 grudnia 2019 roku.

W celu zapewnienia uczniom cyfrowego dostępu również do podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego przed 1 stycznia 2020 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej przygotowało projekt zmian w ustawie o systemie oświaty, w wyniku których wymóg zapewnienia cyfrowego odzwierciedlenia będzie dotyczył wszystkich podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego.

Niezależnie od projektowanej zmiany Ministerstwo Edukacji Narodowej zwróciło się do wydawców z prośbą o zapewnienie dostępu do cyfrowych odzwierciedleń wszystkich podręczników, czyli także tych, dla których ten wymóg nie jest jeszcze w obecnym stanie prawnym obowiązkowy.

Wydawcy zrzeszeni w Sekcji Wydawców Edukacyjnych Polskiej Izby Książki poinformowali, że dołożą wszelkich starań, aby zapewnić dostęp do cyfrowych odzwierciedleń wszystkich podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego.

Cyfrowe odzwierciedlenia podręczników są udostępniane w Internecie na stronie danego wydawnictwa edukacyjnego uczniom, którzy mają zakupione podręczniki w postaci papierowej.

Niezależnie od powyższego stale rozwijane i aktualizowane są zasoby elektroniczne do nauczania i uczenia się poszczególnych przedmiotów, które są umieszczane na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej Ministerstwa Edukacji Narodowej (ZPE) <https://zpe.gov.pl/>.

Platforma oferuje użytkownikom materiały edukacyjne do kształcenia ogólnego, zawodowego oraz dla uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi, jak również edytor treści dla nauczycieli i uczniów pozwalający modyfikować istniejące lub tworzyć własne e-materiały. Materiały te są dostępne z poziomu różnych typów urządzeń, komputera, laptopa, tabletu, smartfona, tablicy interaktywnej. Cyfrowe materiały edukacyjne do nauczania od pierwszej klasy szkoły podstawowej aż do ostatniej klasy szkoły ponadpodstawowej zamieszczane są na ZPE bezpłatnie.

Do tej pory utworzono ponad 20 tys. e-materiałów dydaktycznych do przedmiotów kształcenia ogólnego, w tym edukacji wczesnoszkolnej i języków nowożytnych, które są systematycznie udostępniane wszystkim zainteresowanym nauczycielom i uczniom. Znajduje się tam ponad 1 tys. e-materiałów przeznaczonych dla I etapu edukacyjnego (klasy I-III szkoły podstawowej), prawie 6 tys. – dla II etapu edukacyjnego (IV-VIII klasa) oraz ponad 13 tys. e-materiałów dla III etapu edukacyjnego (szkoły ponadpodstawowe).

Odnosząc się do sformułowanego w petycji postulatu podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu zapewnienia bezpłatnego dostępu do książek, w tym o charakterze edukacyjno-naukowym, nie można pominąć kluczowej kwestii dotyczącej praw autorskich.

Autorskie prawa majątkowe podlegają ochronie na podstawie art. 64 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z tym artykułem każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia. Konstytucja RP przyznaje jednostce uprawnienia o charakterze indywidualnym, regulując prawo do własności i innych praw majątkowych w rozdziale poświęconym wolnościom i prawom człowieka i obywatela. Natomiast zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw, w tym autorskich praw majątkowych (prawa korzystania z dzieła i pobierania z tego tytułu pożytków)

Zasada proporcjonalności zakłada, że jeżeli konieczne jest ustanowienie ograniczeń praw i wolności jednostki, to należy to czynić wyłącznie w absolutnie niezbędnym zakresie z uwzględnieniem celu, jakiemu ograniczenia mają służyć. Jedną z form ograniczenia praw twórców jest instytucja dozwolonego użytku przewidziana w ustawie z dnia 28 października 2022 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych².

Art. 23 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych stanowi, że bez zezwolenia twórcy wolno nieodpłatnie korzystać z już rozpowszechnionego utworu w zakresie własnego użytku osobistego. Przepis ten nie upoważnia do budowania według cudzego utworu architektonicznego i architektoniczno-urbanistycznego oraz do korzystania z elektronicznych baz danych spełniających cechy utworu, chyba że dotyczy to własnego użytku naukowego niezwiązanego z celem zarobkowym. Zakres własnego użytku osobistego obejmuje korzystanie z pojedynczych egzemplarzy utworów przez krąg osób pozostających w związku osobistym, w szczególności pokrewieństwa, powinowactwa lub stosunku towarzyskiego.

Dozwolony użytek publiczny przewidziany w ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych polega na korzystaniu z określonych kategorii utworów w celach dalszego ich udostępniania ze względu na interes publiczny oraz potrzeby kulturalno-oświatowe społeczeństwa bezpłatnie i bez zgody podmiotu uprawnionego. I tak biblioteki, archiwa lub szkoły mogą udostępniać nieodpłatnie egzemplarze utworów oraz swoje zbiory dla celów badawczych i poznawczych.

Taka forma ograniczenia praw twórców uznawana jest za zgodną z Konstytucją w związku z jej zakresem ograniczonym do możliwego do określenia grona podmiotów, jak zawartą w ww. ustawie regulacją (art. 35), zgodnie z którą dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słuszne interesy twórcy.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 2509

W ocenie Ministerstwa Edukacji Narodowej obowiązujące ustawowe uregulowania prawne zostały sformułowane z uwzględnieniem interesu publicznego przywołanego w petycji oraz z poszanowaniem konstytucyjnego prawa do ochrony własności intelektualnej.

Z wyrazami szacunku

Anna Małgorzata Dakowicz-Nawrocka
Zastępca Dyrektora
/ – podpisano cyfrowo/